

Заборонені методи війни

Взяття заручників

Досить часто під час дослідження фактів утримання особи стороною збройного конфлікту не беруть до уваги момент затримання як потенційне порушення МГП.

Кваліфікація такого діяння **відрізняється від розуміння незаконного затримання за кримінальним законодавством** і має свої особливості.

В умовах міжнародного збройного конфлікту:

- **допускається затримання комбатантів протилежною стороною**, і дії **не вважаються порушенням МГП**; у такій ситуації затримана особа набуває статусу військовополоненого та користується гарантіями, закріпленими в *Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 та у статті 45 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977*; водночас порушення принципів поводження із військовополоненим є порушенням МГП (жорстоке поводження, приниження гідності, порушення права на справедливий суд та ін.);
- **категорично заборонене затримання цивільних осіб** відповідно до статей 34, 49 *Конвенції про захист цивільного населення від 12.08.1949, статті 75 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977*; при цьому окремо допускаються випадки затримання осіб, якщо це зумовлено необхідністю забезпечити безпеку населення; відповідно, норми МГП також закріплюють гарантії поводження із цивільним населенням, і в разі їх порушення факти незаконного затримання можуть доповнюватися окремою кваліфікацією інших порушень МГП.

МГП визначає такі аспекти затримання цивільних осіб в умовах збройного конфлікту:

- категорично заборонені **свавільні затримання**;
- затримання може становити злочин у формі **насильницького зникнення, якщо доля затриманої особи невідома** та якщо під час позбавлення волі

- особи застосовується фізичний примус;
- беруться до уваги **гарантії поведження із цивільними особами**, порушення яких становлять окремий склад воєнного злочину;
- окремі гарантії передбачено для обвинувачених і засуджених, які перебувають на окупованих територіях під контролем сторони конфлікту;
- дозволяється **затримання та інтернування виключно в цілях безпеки**, а не з метою покарання цивільних осіб.

Характеристики фактів затримання як порушення МГП:

- учинене **в умовах збройного конфлікту** та пов'язане з ним;
- не кожний факт затримання утворює склад воєнного злочину;
- **жертвою** злочину є **захищена особа** згідно з нормами МГП;
- розглядається **комплексно** (затримання та утримання);
- для відповідної кваліфікації **не важлива кількість жертв** — може бути одна чи більше осіб;
- може бути **поєднаним із іншими порушеннями** МГП.

Незаконне затримання як порушення МГП характеризується тим, що виконавець *продовжив утримання або позбавив волі особу / осіб, здійснюючи утримання у певному місці*. Щоби оцінити відповідний факт, важливо проаналізувати такі критерії: (1) воєнна необхідність (чи було затримання виправданим з точки зору забезпечення безпеки осіб); (2) статус затриманої особи відповідно до МГП; (3) спосіб і мета затримання.

Захоплення заручників МГП розглядає як **заборонений метод** ведення війни (якщо наявні масові факти чи йдеться про масштабне затримання) **або як окремий воєнний злочин** (якщо йдеться про поодинокі випадки).

Для доведення порушення МГП у формі захоплення заручників, важливо звертати увагу на такі ознаки:

- жертву позбавляють фізичної свободи (затримання, захоплення чи інша форма);
- виконавець погрожує жертві вбивством, нанесенням тілесних ушкоджень, тривалістю утримання тощо;
- виконавець має спеціальну мету затримання: примушування будь-якої держави, міжнародної організації, фізичних, юридичних осіб вчинити певні дії чи утриматися від вчинення дій (наприклад, запобігання нападу,

- отримання провізії тощо);
- виконання вимог є гарантією безпеки чи звільнення жертви / жертв.

Міжнародний комітет Червоного Хреста у своєму коментарі до Конвенції про захист цивільного населення від 12.08.1949 р. наголошує, що термін «**заручник**» в умовах збройного конфлікту необхідно розуміти у широкому сенсі. Тому якщо йдеться про захоплення заручників, то МГП таким порушенням визнає наведені нижчі факти:

затримання визначних жителів населеного пункту, щоби стримати напад супротивника;

арешт та утримання цивільних осіб після атаки супротивника з вимогою видачі затриманих протилежною стороною;

захоплення заручників як гарантія належного поведження іншою стороною зі своїми затриманими;

захоплення заручників на окупованих територіях **із вимогою** отримання продуктів харчування, припасів, компенсації тощо;

використання заручників як таких, які супроводжують, для запобігання атаки під час пересування сил.